Jacek Buko

Uniwersytet Szczeciński
Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług
e-mail: jacek.buko@wzueu.pl

Znaczenie cyfryzacji dla inkluzji finansowej na przykładzie Polski

Kod JEL: E66

Słowa kluczowe: inkluzja finansowa, obrót gotówkowy, zwyczaje płatnicze, instrumenty płatnicze

Streszczenie. Celem artykułu jest identyfikacja preferencji finansowych osób fizycznych w Polsce w kontekście postępującej cyfryzacji obrotu pieniężnego. Zmniejszenie ilości pieniądza gotówkowego w obiegu jest ważnym celem polityki makroekonomicznej, gdyż jego powszechne używanie podraża transfery pieniężne, jak również wspiera rozwój szarej strefy. Niekorzystanie z usług bezgotówkowych może ponadto skutkować pozbawieniem części społeczeństwa dostępu do udogodnień stanowiących współcześnie podstawowy standard cywilizacyjny. Głównym źródłem danych użytych do analizy były badania dotyczące skali korzystania przez osoby fizyczne z gotówkowych i bezgotówkowych instrumentów finansowych, przeprowadzone przez TNS Penter, NBP i MasterCard, w latach 2007–2016.

Wprowadzenie

Inkluzja finansowa jest zjawiskiem przeciwnym do wykluczenia finansowego i oznacza włączenie osób wcześniej niekorzystających z podstawowych usług finansowych do grona ich rzeczywistych użytkowników. Inkluzja jest zatem oczekiwanym skutkiem wyeliminowania przyczyn braku lub ograniczonego dostępu do usług finansowych. W literaturze przedmiotu (Harrison, 2000) prezentuje się następującą systematyzację potrzeb skłaniających konsumentów do korzystania z usług finansowych:

- posługiwanie się pieniądzem o najwyższym stopniu płynności; potrzeby te, obok używania gotówki, zaspokajane są przez wiele usług ułatwiających transmisję pie-

niądza, m.in. usługi bankowości telefonicznej i internetowej, usługi związane z wykorzystaniem kart płatniczych oraz usługi bankomatowe,

- potrzeby związane z zabezpieczeniem posiadanego majątku przed zagrożeniem fizycznym oraz deprecjacją,
- potrzeby związane z doradztwem finansowym.

Usługi finansowe różnicuje stopień powszechności potrzeb, które zaspokajają, w praktyce nadając części z nich charakter podstawowych usług bytowych. Rozważając, jaki zakres usług finansowych można współcześnie objąć kryterium podstawowego, bytowego znaczenia, należy uwzględnić, czy dostępność do tych usług zapewnia wszystkim obywatelom swobodne i bezpieczne zarządzanie posiadanymi zasobami finansowymi, odpowiednio do cywilizacyjnego poziomu rozwoju danego kraju. Z pewnością do usług tego rodzaju należy w Polsce zaliczyć:

- otrzymywanie należności,
- przechowywanie (lokowanie) środków finansowych,
- podejmowanie tych środków w postaci gotówkowej oraz
- dokonywanie ich transferu.

Tak określony, podstawowy zakres świadczeń obejmuje więc zasadniczo:

- usługi rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego,
- przekazy pieniężne, w tym szczególną ich formę, którą są przekazy gotówkowe realizowane bez pośrednictwa rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego.

Szybki postęp technologiczny oraz towarzyszący mu spadek kosztów związanych z telekomunikacją i przetwarzaniem danych uważa się za jedną z głównych determinant zmian w bankowości, uznając, że działalność przedsiębiorstw bankowych oparta jest w dużym stopniu na przetwarzaniu informacji. W związku z tym potencjalnie wzrastają możliwości dostarczania szerokiej rzeszy klientom nowoczesnych produktów w coraz niższych cenach.

Z oczywistych względów podmioty rynku bankowego są silnie zorientowane na efektywność i skuteczność. Współzawodnicząc między sobą próbują zatem przyciągnąć takich klientów, którym mogą sprzedać najbardziej opłacalne produkty. Banki ograniczają przy tym obsługę tych nabywców, którzy absorbują zasoby, nie przynosząc oczekiwanych korzyści¹. Działania te stanowią czynnik stawiający w mniej korzystnej sytuacji osoby uboższe i słabiej wykształcone, które preferują tradycyjne formy obsługi. Niedostosowanie oferty do potrzeb klienta może być zarazem przyczyną wtórnego odłączania się takich osób od rynku usług finansowych.

¹ Dostrzegając wagę problemu niekorzystania z usług rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego przez znaczny procent obywateli, w niektórych państwach Unii Europejskiej już kilkanaście lat temu podjęto próby skłonienia wybranych instytucji finansowych do szerokiego udostępnienia tych usług. Na przykład w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Francji, Finlandii, Belgii, Portugalii, Szwecji oraz Holandii osobom najuboższym, zadłużonym, bądź bezrobotnym zapewniono dostęp do darmowego lub taniego w utrzymaniu rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego. W nielicznych krajach państwo zobowiązało się również pokrywać koszty wydania karty do takiego rachunku (Anderloni, Carluccio, 2006).

Należy jednocześnie wskazać, że posługiwanie się pieniędzem gotówkowym ma kilka cech, uznawanych przez jego zwolenników za zalety, których płatności elektroniczne są pozbawione. Przede wszystkim zapewnia anonimowość i bieżącą kontrolę wydatków. Ze względu na wygodę i łatwość posługiwania się, gotówka jest też powszechnie wykorzystywana do dokonywania bezpośrednich spłat zobowiązań pomiędzy osobami fizycznymi i regulowania drobnych płatności handlowych.

Osoby niekorzystające z rozliczeń gotówkowych są zarazem bardziej narażone na kradzież i nieodwracalność jej finansowych konsekwencji². Ponadto w przypadku gotówkowej formy gromadzenia oszczędności, zasoby te tracą na wartości w czasie, gdyż nie są zabezpieczone przed skutkami inflacji. Znaczące utrudnienie, z jakim spotykają się osoby niedysponujące rachunkiem oszczędnościowo-rozliczeniowym, wiąże się także z ograniczeniami dokonywania transferu środków finansowych na odległość oraz brakiem możliwości wcześniejszego zlecenia płatności. Posługiwanie się pieniędzem gotówkowym eliminuje też korzystanie z debetu oferowanego (opcjonalnie) w ramach usług rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego, zmniejszając tym samym elastyczność regulowania zobowiązań.

Rozliczenia gotówkowe mogą ponadto stanowić istotny problem w sferze zatrudnienia, gdyż współcześnie finansowe relacje między pracodawcami i pracownikami coraz częściej oparte są na rachunkach oszczędnościowo-rozliczeniowych, co jest uznawane za najłatwiejszy i najtańszy sposób wypłacania świadczeń. Brak rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego, a więc i udokumentowanej historii finansowej klienta, może ponadto pogorszyć warunki uzyskania kredytu, a nawet odmowę jego udzielenia.

Skłonność społeczeństwa do posługiwania się gotówkowymi formami rozliczeń ma poważne skutki ekonomiczne dla przedsiębiorców. Na koszty obrotu gotówkowego składają się m.in. prowizje bankowe od wpłat i wypłat z rachunku, amortyzacja urządzeń do obsługi gotówki, wynagrodzenie dla podmiotów zajmujących się jej konwojowaniem, czy straty wynikające z przyjęcia sfałszowanych znaków pieniężnych. Do tego należy doliczyć koszty błędów rozliczeń i kradzieży.

Ważnym czynnikiem kosztotwórczym jest również czas konieczny dla zapewnienia prawidłowej obsługi obrotu gotówkowego. Poza przyjęciem płatności, należy utarg opracować, co oznacza sortowanie pieniędzy, ich liczenie i pakowanie oraz weryfikację ewentualnych błędów. Według szacunków z 2012 r. obsługa gotówki w punkcie handlowym trwa przeciętnie dwukrotnie dłużej niż prace przy rozliczaniu płatności bezgotówkowych, sprowadzające się zasadniczo do obsługi terminali umożliwiających akceptację kart płatniczych (tzw. terminali POS), weryfikacji błędów transferu danych i serwisowania urządzeń (Górka, 2012).

² Banki ponoszą odpowiedzialność za wszelkie transakcje o wartości powyżej 150 euro dokonane skradzioną kartą płatniczą, która nie została zastrzeżona. Po zastrzeżeniu bank ma obowiązek zwrócić pełną kwotę utraconą z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego (Dz.U. 2016, poz. 1572).

Dla banku emisyjnego banknoty i monety stanowią przedmioty materialne, które trzeba zaprojektować, wyprodukować a następnie rozdystrybuować i przechowywać. W przypadku zużycia przedmioty te należy niszczyć.

Według danych udostępnionych przez NBP, obsługa pieniądza gotówkowego generuje rocznie w Polsce koszty odpowiadające 0,8–1,0% PKB (*Diagnoza...*, 2013)³ Należy przy tym zauważyć, że udział operacji gotówkowych w całkowitej wartości transakcji dokonywanych przez osoby indywidualne nie przekracza w Polsce 2% (Schmiedel, Kostova, Ruttenberg, 2012).

Podaż pieniądza mierzona jest agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Podaż ta w okresie minionej dekady uległa niemal podwojeniu⁴ – z 90 do 170 mld zł⁵, co w dużej mierze należy objaśniać wzrostem zamożności społeczeństwa.

Podjęta w niniejszym opracowaniu próba analizy zjawiska niekorzystania przez część społeczeństwa z wybranych usług finansowych jest kontynuacją rozważań podjętych przez autora dekadę wcześniej. Zaobserwowane zmiany pozwalają na postawienie hipotezy, że dostępność do podstawowych usług finansowych uległa znaczącej poprawie przede wszystkim wskutek postępującej cyfryzacji społeczeństwa.

W 2007 roku, wśród 27 mln rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych klientów indywidualnych, jedynie 19% stanowiły rachunki internetowe⁶. Z danych NBP wynika, że na koniec 2016 roku banki komercyjne w Polsce prowadziły blisko 41 mln rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych, z których każdy wyposażony był dostęp do bankowości internetowej⁷. Wpływ na wielkość tej liczby, niezależnie od wzrostu ubankowienia społeczeństwa, ma dysponowanie przez wiele osób nawet kilkoma oddzielnymi rachunkami, co wynika np. z tego, że w bankach oferujących kredyty rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe są często uruchamiane jako rachunki do spłaty rat.

Podjmując próbę syntetycznego porównania cech charakteryzujących osoby niekorzystające z usług rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego obecnie i przed dekadą (Pie-

³ Według raportu *The Social and Private Costs of Retail Payment Instruments* opublikowanego w 2012 r. przez Europejski Bank Centralny łączny roczny koszt obsługi obrotu bezgotówkowego w 13 badanych krajach (Dania, Estonia, Grecja, Irlandia, Łotwa, Hiszpania, Włochy, Holandia, Portugalia, Rumunia, Finlandia, Węgry, Szwecja) wyniósł około 45 mld euro, czyli prawie 1% sumarycznego produktu krajowego brutto tych państw.

⁴ Odpowiedzią na to zjawisko oraz rosnące koszty utrzymywania zapasu strategicznego gotówki przez NBP jest m.in. emisja banknotu 500 zł. Banknot 200 zł – najwyższy nominal funkcjonujący na polskim rynku do 2017 r., był pod względem siły nabywczej najniższym wśród najwyższych nominalów stosowanych w krajach Unii Europejskiej. W powszechnym obiegu w Polsce znajduje się obecnie ponad 1,77 mld sztuk banknotów, www.nbp.pl (10.02.2017).

⁵ www.nbp.pl (10.02.2017).

⁶ Bankier.pl (7.01.2008).

⁷ PRNews.pl (12.02.2017).

traszkiewicz, 2007, s. 14; Pentor, 2007; newsroom.mastercard.com [1.02.2017]), można wskazać, co następuje:

1. W 2005 roku ponad 40% Polaków powyżej 15 roku życia nie miało rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego. Według danych Banku Światowego w 2014 roku brak takiego rachunku deklarowało w Polsce 22% ponad 15-letnich osób. Z badania zleconego przez firmę MasterCard wynika, że w 2016 roku rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy miało już 85% uprawnionych do tego Polaków.
2. W 2016 roku wśród niekorzystających z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego 21% stanowili emeryci, tj. o 6% więcej niż w 2007 roku.
3. Zmianie ilościowej nie uległ odsetek uczniów i studentów niekorzystających z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego, oscylując niezmiennie w okresie całej minionej dekady na poziomie 10%.
4. W odniesieniu do poziomu wykształcenia, w 2016 roku 85% badanych deklarowało, że ma wykształcenie średnie lub wyższe, w stosunku do mniej niż 13% 10 lat wcześniej.
5. Według kryterium dochodowego, w 2007 roku niespełna 4% respondentów szacowało swój dochód powyżej 1,5 tys. zł. W 2016 roku 21% badanych określało swoje zarobki jako wyższe niż 2,5 tys. zł, a równocześnie tylko 14% ankietowanych deklarowało, że korzysta z zasiłków lub innej formy wsparcia ze strony państwa.
6. Na podstawie wyników analizowanych badań do głównych powodów nieposiadania rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego przez Polaków należy w okresie minionej dekady niezmiennie zaliczyć: brak umiejętności zarządzania pieniędzmi, brak zaufania do sektora bankowego oraz brak pieniędzy.

Powyższe zestawienie wskazuje, że niekorzystanie z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego obecnie dotyczy zasadniczo osób, które nie sposób uznać za skrajnie biedne, czy też wykluczone z różnych ważnych dziedzin życia społecznego, np. takich jak edukacja ponadpodstawowa. Preferowanie gotówki wynika zatem raczej ze zwyczajów płatniczych analizowanej grupy Polaków niż z faktycznego pozbawienia ich możliwości korzystania z usług bezgotówkowych.

1. Zmiany ilościowe w zakresie wybranych aspektów obrotu pieniężnego w latach 2007–2016

Alternatywny wobec transakcji gotówkowych obrót bezgotówkowy realizowany jest w Polsce przez osoby fizyczne przede wszystkim przy użyciu kart płatniczych. Należy przy tym wskazać, że część transakcji kartami płatniczymi ma również charakter gotówkowy. Do 2009 roku kart najczęściej używano do realizacji wypłat gotówkowych z bankomatów i innych miejsc, w których świadczone taką usługę. Zjawisko to zilustrowano na rysunku 1.

Rysunek 1. Łączna liczba transakcji dokonanych kartami płatniczymi, liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi oraz liczba transakcji gotówkowych dokonanych kartami płatniczymi w mld, w latach 2007–2016 w Polsce.

Źródło: opracowanie własne na podst. danych udostępnionych przez NBP, <http://www.nbp.pl> (20.01.2017).

Ważnym kryterium charakteryzującym stopień upowszechnienia obrotu gotówkowego jest liczba miejsc, w których możliwe jest posługiwanie się kartą płatniczą. Z danych zaprezentowanych na rysunku 2 wynika, że dynamika wzrostu liczby akceptantów kart płatniczych w Polsce wyraźnie zwiększyła się po 2011 roku. Przyczyn tego stanu należy upatrywać we wcześniejszych wysokich stawkach *interchange*, tj. należności pobieranej przez bank od transakcji bezgotówkowych dokonywanych kartami płatniczymi.⁸ Do 2011 roku stawka *interchange* dla kart debetowych wynosiła od 1,6% (VISA) do 1,64% (MasterCard), natomiast dla kart kredytowych od 1,45% (VISA) do 1,5% (MasterCard). Po dwóch kolejnych, stopniowych obniżkach dokonanych w 2013 i 2014 roku, od 29 stycznia 2015 roku stawka *interchange* dla kart debetowych wynosi 0,2%, natomiast dla kart kredytowych 0,3%.

⁸ Z formalnego punktu widzenia opłatę *interchange* płaci agent rozliczeniowy, jednak z ekonomicznego punktu widzenia ponosi ją akceptant w ramach opłaty akceptanta, a następnie konsument w postaci ceny nabytego produktu.

Rysunek 2. Liczebność placówek handlowych wyposażonych w terminale POS, liczba wszystkich używanych terminali POS oraz liczba terminali POS obsługujących płatności zbliżeniowe, w tys., w latach 2007–2016 w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podst. danych udostępnionych przez NBP, <http://www.nbp.pl> (20.01.2017).

Opłata interchange stanowi największy, lecz nie jedyny składnik prowizji pobieranej przy każdej transakcji od akceptanta kart. Akceptant zobowiązany jest bowiem do wnoszenia opłaty dla centrum autoryzacyjnego oraz opłat od każdej płatności kartą, zróżnicowanych nie tylko ze względu na wartość dokonywanej transakcji, ale także na rodzaj karty. Oprócz prowizji akceptant musi ponieść także dodatkowe wydatki: za certyfikat bezpieczeństwa, łączność telefoniczną lub stałe łącze internetowe, koszt papieru termicznego do drukowania potwierdzeń i koszty z tytułu poboru prądu przez terminal POS. Przedsiębiorca zobowiązany jest ponadto do opłacania abonamentu w przypadku użytkowania dzierżawionego (zazwyczaj) terminala POS. Koszt takiej dzierżawy różni się ze względu na rodzaj urządzenia, gdyż terminale do akceptacji kart płatniczych dzielą się na analogowe i GPRS. Ogólna zasada działania obu z nich jest taka sama, a wprowadzenie danych karty do terminali odbywa się przy użyciu czytnika kart chipowych, magnetycznych lub klawiatury terminala. Najnowsze urządzenia są w pełni przenośne (niewielkie) i umożliwiają przyjmowanie płatności kartą, wykorzystując bezprzewodowe połączenie, np. z aplikacją w smartfonie.

Zauważalna jest coraz większa popularność bezgotówkowych płatności zbliżeniowych, o czym decyduje wygoda ich stosowania. Według danych NBP Polacy posługiwali się w 2016 roku przeszło 28 mln kart wyposażonych w funkcję płatności zbliżeniowych, co stanowi 78% wszystkich kart używanych w Polsce.

2. Koncepcja powszechnie dostępnego rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego

Udostępnienie rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego każdemu obywatelowi Unii Europejskiej jest jednym z podstawowych celów przyjętej w 2014 roku unijnej dyrektywy w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego (Dyrektywa 2014/92/WE). W polskiej ustawie z listopada 2016 roku (Dz.U. 2016, poz. 1997) wdrażającej rozwiązania ze wskazanej dyrektywy, wprowadzono pojęcie „podstawowego rachunku płatniczego”, tj. rachunku o ograniczonej funkcjonalności. Obowiązek oferowania takiego rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego wszystkim zainteresowanym, pełnoletnim obywatelom, którzy nie mają aktualnie rachunku prowadzonego w złotych, mają banki oraz SKOK-i. Jeżeli instytucja, w której osoba zainteresowana zdecyduje się założyć rachunek działa tylko w środowisku elektronicznym, to rachunek będzie mógł być obsługiwany tylko zdalnie. W podstawowym pakiecie oferowane są wpłaty i wypłaty gotówki, realizacja zleceń płatniczych oraz karta debetowa. Bezpłatnie musi być oferowane: prowadzenie rachunku, wszystkie operacje w bankomatach i wpłatomatach własnych dostawcy rachunku, wykonanie w miesiącu po pięć krajowych transakcji płatniczych oraz transakcji w krajowych bankomatach i wpłatomatach nienależących do dostawcy rachunku. Za inne operacje możliwe jest pobieranie opłaty, nie wyższej jednak od opłaty najczęściej stosowanej w okresie 12 ostatnich miesięcy dla danego rodzaju transakcji, w ramach innych typów rachunków dostawcy.

Banki, które nie zaoferują podstawowego rachunku płatniczego mogą być obciążone karą w kwocie do 1 mln zł, nakładaną przez Komisję Nadzoru Finansowego. W przypadku SKOK kara nie może przekroczyć 100 tys. zł. Przepisy przewidujące kary za brak podstawowego rachunku w ofercie wchodzi w życie dopiero po 20 miesiącach od dnia ogłoszenia ustawy, czyli w sierpniu 2018 roku.

Ze względu na brak ograniczeń odnośnie do wcześniejszego posiadania innego rachunku przez osobę zainteresowaną korzystaniem z podstawowego rachunku płatniczego, można przyjąć, że część mniej wymagających klientów zrezygnuje z dotychczas użytkowanego rachunku na rzecz rachunku tańszego w utrzymaniu. Między innymi z tego powodu stosowanie wskazanych uregulowań spotyka się z krytyką części środowisk finansowych, twierdzących, że takie przepisy są chybione, a wsparcie dla osób niekorzystających z usług rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego może być zagwarantowane przez etyczne standardy postępowania upowszechniane wśród dostawców takich usług.

Podsumowanie

W artykule zaprezentowano, że niski stopień upowszechnienia obrotu bezgotówkowego jest kosztowny dla wszystkich uczestników rynku usług finansowych. Można ponadto wykazać, że wzrost liczby płatności elektronicznych istotnie zwiększa wartość PKB. Wska-

zują na to badania opublikowane w 2013 i 2016 roku przez Moody's Analytics (Zandi, Singh, Irving, 2013; Zandi, Koropeczyj, Singh, Matsiras, 2016). Autorzy tych badań oszacowali w przypadku Polski skumulowany wpływ transakcji kartami płatniczymi na PKB, w latach 2009–2015, na przeszło 37 mld zł. Wykazali również, że rozwój obrotu bezgotówkowego przyczynia się do powstawania nowych miejsc pracy. Badacze z Moody's Analytics oszacowali ten przyrost miejsc pracy w Polsce, w latach 2012–2015, na blisko 30,5 tys. rocznie.

Należy dodać, że upowszechnienie płatności elektronicznych zwiększa podatkowe wpływy budżetu państwa (*Pieniądz...*, 2014). Płatności te można bowiem skutecznie ewidencjonować, co przyczynia się do ograniczania tzw. szarej strefy. Wykazano, że kraje cechujące się wyższą wartością transakcji bezgotówkowych w relacji do PKB mają mniejszy udział szarej strefy w gospodarce niż kraje o niższej wartości tych transakcji. Przykładowo wielkość szarej strefy w Polsce w 2014 roku szacowana była na 23,5% PKB, natomiast w mających blisko dwukrotnie wyższą wskazaną relację krajach UE 15, szarą strefę oszacowano średnio na 13,7% (Schneider, 2015). Tracone z tego tytułu podatkowe wpływy budżetowe sięgają rocznie w Polsce przeszło 30 mld zł (*Przeciwdziałanie...*, 2016).

Innowacyjne, cyfrowe rozwiązania finansowe, połączone z edukacją, mogą pomóc wypełnić lukę pomiędzy kompetencjami technologicznymi a niekorzystaniem z usług bezgotówkowych. W Polsce możliwość taka ujawnia się szczególnie wyraźnie, ponieważ (według wyników cytowanego wcześniej badania opublikowanego w 2016 r. przez MasterCard), niekorzystający z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego Polacy są bardziej zaawansowani technologicznie niż inni Europejczycy, np. częściej korzystają ze smartfonów (68% ankietowanych) i z przenośnych komputerów (39% ankietowanych). Generalnie 70% niekorzystających z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego Polaków uważa, że ma zapewniony równy z innymi obywatelami dostęp do technologii cyfrowych. Pozostali, jako przyczyny wykluczenia cyfrowego najczęściej wskazują brak kompetencji technologicznych, zbyt zaawansowany wiek oraz brak pieniędzy na zakup sprzętu i cyfrowych usług.

Postępujący wzrost dostępności do technologii cyfrowych nie pozostawia zatem wątpliwości, że sposobem na zwiększenie skali obrotu bezgotówkowego jest właśnie droga cyfrowa. Przykładowo zapewniana przez gotówkę łatwość dokonywania bezpośrednich, niewielkich kwotowo rozliczeń między osobami fizycznymi ma już swój cyfrowy odpowiednik w postaci płatności mobilnych, takich jak mPay, IKO, czy SkyCash, które umożliwiają łatwy transfer środków pomiędzy użytkownikami tych systemów.

Reasumując, uwzględniając zachodzące na polskim rynku płatniczym zmiany, takie jak obniżenie kosztów obsługi kart czy rozwój mobilnych form dokonywania płatności, można z dużą dozą pewności przyjąć, że znaczenie gotówki jako podstawowej formy dokonywania płatności powinno w przyszłości ulegać zmniejszeniu. Niezależnie od tego, obsługa pozostającego w obiegu pieniądza gotówkowego, w celu ograniczenia jej kosztów, wymaga bezustannego doskonalenia w zakresie standaryzacji i automatyzacji związanych z tym procesów. Dotyczy to głównie ciągłego ulepszania prognozowania zapotrzebowania

na banknoty oraz monety określonych nominalów, a w rezultacie optymalizowania wolumenu pieniądza gotówkowego dostarczanego na rynek, jak i odpowiedniego planowania przewozów, ograniczającego m.in. puste przebiegi konwojów.

Bibliografia

- Anderloni, L., Carluccio, E. (2006). *Access to Bank Accounts and Payment Services*. W: *New Frontiers in Banking Services: Emerging Needs and Tailored Products for Untapped Markets*. Berlin: Springer Verlag.
- Badanie dotyczące postrzegania włączenia finansowego, jako elementu wyrównującego szanse społeczne*, przeprowadzone na zlecenie MasterCard przez firmę badawczą Norstat w drugim kwartale 2016 r. Pobrano z: newsroom.mastercard.com (1.02.2017).
- Buko J. (2009), *Powszechne usługi pocztowe w Polsce – stan obecny i koncepcja zmian*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Diagnoza stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce* (2013). Raport NBP.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z 23.07.2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego.
- Górka, J. (2012). *Badanie akceptacji gotówki i kart płatniczych wśród polskich przedsiębiorców*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego.
- Harrison, T. (2000). *Financial services marketing*. London: Pearson Education.
- Pieniądz gotówkowy i bezgotówkowy a rozwój polskiej gospodarki* (2014). Warszawa: Seendico Doradcy.
- Pietraszkiewicz, K. (2008). *Banki Polskie 2007 Bezpieczeństwo transakcji bankowych*. Warszawa: Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta.
- Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce* (2016). UN Global Compact, EY.
- Schmiedel, H., Kostova, G., Ruttenberg, W. (2012). *The Social and Private Costs of Retail Payment Instruments: a European Perspective*. ECB, *Occasional Paper*, 137/September.
- Schneider, F. (2015). *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015*. Linz: Different Developments.
- The Social and Private Costs of Retail Payment Instruments* (2012). Frankfurt am Main: European Central Bank.
- Ustawa z 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. 2016, poz. 1572).
- Ustawa z 30.11.2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 1997).
- Zandi, M., Koropeczyj, S., Singh, V., Matsiras, P. (2016). *The Impact of Electronic Payments on Economic Growth*. Moody's Analytics, Economic & Consumer Credit Analytics. Pobrano z: <https://usa.visa.com> (5.02.2017).
- Zandi, M., Singh, V., Irving, J. (2013). *The Impact of Electronic Payments on Economic Growth*. Moody's Analytics, Economic & Consumer Credit Analytics. Pobrano z: <https://usa.visa.com> (5.02.2017).

MEANING OF THE DIGITIZATION FOR THE FINANCIAL INCLUSION ON THE EXAMPLE OF POLAND

Keywords: financial exclusion, cash in circulation, payment habits, payment instruments

Summary. The aim of the article is an identification of the financial preference of citizens in Poland in the context of the acting digitization of the monetary turnover. Decreasing the cash in circulation is an important goal of macroeconomic policy because it makes cash transfers more expensive. Lack of access to finance is often the critical mechanism for slower growth in the economy. Cash in circulation generates huge costs and supports the development of the shadow economy. The poor access to banking service can also prevent part of society from enjoying a basic standard of civilization. The main source of data used for the analysis was selected research information conducted by the TNS Pentor, the National Bank of Poland and the MasterCard, in 2007–2016.

Translated by Jacek Buko

Cytowanie

Buko, J. (2017). Znaczenie cyfryzacji dla inkluzji finansowej na przykładzie Polski. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 1 (126/2), 15–25. DOI: 10.18276/epu.2017.126/2-02.